

K nr XX
Examensarbete på YH Beridarprogrammet
2016

**Kandarets betydelse i svensk
dressyrsport**

Louise Lindström

HANDLEDARE:

Hanna Sassner MSc, PhD FoU-ansvarig Hippologprogrammet Flyinge AB

Examensarbete i kursen Hästens utbildning III omfattande 20 yrkeshögskolepoäng ingår som en obligatorisk del i beridarutbildningen och syftar till att under handledning ge de studerande träning i att självständigt redogöra för praktisk hästutbildning med förankring i teoretisk ridlära. Föreliggande uppsats är således ett studerandearbete på yrkeshögskolenivå och dess innehåll, resultat och slutsatser bör bedömas mot denna bakgrund.

Flyinge AB

YH Beridare

Kandarets betydelse i svensk dressyrsport

Louise Lindström

*Handledare: Hanna Sassner MSc, PhD FoU-ansvarig Hippologprogrammet
Flyinge AB*

*Examinatorer: Ann-Catrin Carlsson, Hästchef/programansvarig YH
Beridare Flyinge AB, och Hanna Sassner*

*Examensarbete inom YH Beridare, Flyinge AB
Kvalificerad yrkeshögskoleutbildning
Hästens utbildning III, 20 yhp*

*Nyckelord: kandar, betsling, dressyr, dressyrtävling, dressyrdomare, dressyrtränare, Svenska
Ridsportförbundet, Fédération Equestre Internationale, SvRF, FEI, tävlingsreglemente, välfärd, djurskydd*

Examensarbete Flyinge 2016

INNEHÅLL

INNEHÅLL	3
ABSTRACT.....	4
INTRODUKTION	7
Kandarets funktion	7
Kandarets historia.....	8
Problemformulering	13
Syfte	13
Frågeställningar	13
Hypotes.....	14
TEORIAVSNITT	15
Regelverk för betsling vid svenska dressyrtävlingar.....	15
Definition av välfärd	16
Hästens välfärd i förhållande till betsling	16
Hästens välbefinnande i samband med träning och tävling.....	17
MATERIAL OCH METOD	18
Litteraturstudie av de svenska respektive internationella tävlingsreglementena	18
Enkät: Aktuella förändringar i Tävlingsreglementet (2015) avseende användandet av kantar på dressyrtävlingar i Sverige.....	18
Intervjuer med representanter för Svenska Ridsportförbundet.....	19
Undersökning av ”Hästens välfärd”	20
Utformning av teoriavsnitt.....	20
Övrigt	20
RESULTAT	21
Intervjuer med representanter för Svenska Ridsportförbundet	21
Litteraturstudie av hur den aktuella debatten och nuläget internationellt ser ut	22
Resultat av enkät till domare och tränare	24
Domarenkät.....	24
Tränarenkät	26
Svarsfrekvens	27
Särskilt intressanta resultat	28
Fria kommentarer	29

DISKUSSION.....	33
Eventuella felkällor i undersökningen.....	34
Mina egna reflektioner	34
FÖRFATTARENS TACK.....	35
SAMMANFATTNING.....	35
REFERENSER	36
Litteratur.....	36
Internet	37
Personliga meddelanden.....	38
BILAGOR.....	39
Bilaga 1 – Inledningstext tillhörande enkäterna.....	39
Bilaga 2 – Domarenkät angående kandar.....	39
Bilaga 3 - Tränarenkät angående kandar.....	42

ABSTRACT

The purpose of this study is to find out if it is possible, by regulating the use of the double bridle, to improve the equestrian sport of dressage and, most importantly, the welfare of the horses.

The double bridle is a piece of equipment that may have very strong impact on the horse. Naturally, the sharpness of the bit depends on how the rider handles it. Inexperienced riders and double bridles is a combination that can be questioned. The double bridle requires extensive knowledge of how to adjust it correctly, but also on how to use it when riding.

The study includes interviews with representatives of the Swedish Equestrian Federation, as well as a survey amongst Swedish dressage judges and coaches at different levels. The scope has been to answer the following questions:

- What is the basis for the current regulations of bridles at Swedish dressage competitions ? How come the use of the double bridle at dressage competitions is regulated? How do the current Swedish rules differ from the international ?
- What was the basis for the changes of regulations which took place in early 2015?
- What, if any, impact has the 2015 amended regulations had on the sport?
- Is there reason to tighten the rules further? Should the international rules change as well?

The hypothesis of this study is that the Swedish Equestrian Federation, by applying stricter regulations regarding the use of the double bridle, has contributed to the following:

1. The welfare of the horses has increased, due to a reduced unskilled use of the double bridle, and also by that horses who do not thrive on the double bridle, no longer have to be challenged on it.
2. Judges and coaches experience a higher quality of the equipages that qualify for Msv-class without a double bridle. Judges also see that competition riders in the classes where double bridle is still allowed, are capable of using it in a more proper way.
3. Judges and coaches experience an increase in horses working correctly and comfortably on the bit, and a more skilful use of the effects of the curb bit. They also see fewer horses who are behind the bit, and fewer horses who exhibit conflict behaviour due to oral problems.

The study supports my hypothesis. The following results from the survey are of particular interest:

- 93% of the judges who responded to the survey perceive that, before the changes in regulations, inexperienced riders occasionally used the double bridle without being able to handle it correctly.
- 87,8% of the responding judges perceive that, before the changes in regulations, occasionally riders used the double bridle without being able to adjust it correctly.
- 64,9% of the responding judges are of the opinion that the quality of the equipages who have qualified for MsvB during 2015 (using a snaffle bridle) have increased.

INTRODUKTION

Kandarets funktion

I Ridhandboken 1 (Miesner et al., 2003), utgiven av Svenska Ridsportförbundet, beskrivs kandaret enligt följande:

”Kandaret används till den välutbildade dressyrhästen, och består av två brett, så ryttaren måste hantera två par tyglar samtidigt. Bridongbrett, som ingår i kandarbetslingen, kan vara såväl ett vanligt tränsbrett, enkelledat eller tvåledat, som ett eggbrett. Det är tunnare än ett normalt tränsbrett och fästs i ett extra nackstycke under kandarhuvudlagets nackstycke.

Stångbrettet är ett oledat munstycke med hävstänger eller skänklar på sidorna. Skänklarnas längd bestämmer, bl.a. tillsammans med kindkedjan, hur skarpt brettet verkar. Ju kortare skänklarna är, desto mindre blir hävstångseffekten. Ett stångbrett med längre underskänklar har visserligen starkare verkan, men det verkar långsammare.

Stångbrettet är i regeln något (ca ½ cm) kortare än bridongbrettet, som på grund av att det är ledat bildar en liten båge i munnen. För hästar med tjocka läppar kan en något längre stång vara bättre. Stångbrettets verkan bestämt av den så kallade tungfriheten och av hur skarpt brettet är. Tungfrihet kallas den mer eller mindre kraftiga valvbågen i stångens mitt. Ju högre valvbågen är, desto trängre blir det utrymme som tungan fixeras i och ju kraftigare inverkar stångens sidor (tryckpunkterna) på hästens laner. Hävstångerna, som indelas i överskänkel och underskänkel, bör ha ett längdförhållande på 1:1,5-1:2.

Huvudlagets sidstycken fästs i överskänklarna, och i underskänklarnas rörliga ringar fästs tyglarna. Stångtyglarna ska vara något smalare än bridongtyglarna.

Kindkedjan består av ett flertal, mot ändarna avsmalnande, ovala ringar, som sitter ihop. En liten, rund ring, som sitter mitt på kindkedjan, kallas skumremsring. Genom den löper den så kallade skumremmen. Denna fästs i skumremsöglorna i den nedre tredjedelen av underskänkeln och reglerar vid behov kindkedjas läge (höjd). Skumremmen hindrar hästen från att försöka leka med underskänklarna mot munnen.

Kindkedjekrokarna är utåtböjda – med den öppna delen framåt. I dem fäster man kindkedjan, som alltid ska vridas åt höger. Kindkedjan hakas fast uppiifrån, dvs. inifrån på höger sida och utifrån på väster [sic] sida. Det är viktigt att kindkedjekrokarna är korrekt böjda för att betslingen ska ha avsedd verkan. Om krokarna är alltför böjda, kan de skada hästen.”

Kandarets historia

Användande av stångbett (och i förlängningen den dubbla betslingen med kandar) har under ridkonstens tusenåriga historia varierat. I något generaliserande drag kan sägas att syftet med den denna betsling pendlat mellan att med skärpan hantera starka hästar i krigssituationer, att utan tillräcklig ridkunskap ändå kunna bemästra hästen till exempel som transportmedel och att under senare 1700-talet vara ett alternativ för den balanserade och välskolade ryttaren, medan det mildare tränsbettet förespråkades för den ovane ryttaren. Kandaret har historiskt sett huvudsakligen använts för att på en hand snabbt justera riktningen på stora tunga hästar och under de flesta tidsepoker huvudsakligen varit ett hjälpmedel för mer rutinerade ryttare.

Följande avsnitt om kandarets historia är baserat på artikeln ”Adeln i sadeln”, skriven av Anna Larsdotter, journalist med inriktning på historia. Artikeln publicerades först i tidskriften Populär Historia, nr 3/2003. Texten har också publicerats digitalt på www.popularhistoria.se, där jag har läst den och sammanfattat enligt nedan.

Vi vet att de gamla egyptierna använde sig av träns och de viktigaste fynden av metallbett kommer ifrån de områden som idag utgör Iran. De metallbett som man hittat spår av påminner till utseendet om de raka bett vi använder än idag.

Den grekiske generalen Xenofon, verksam under Athens storhetstid på 400-talet f Kr skrev en klassisk handbok i ridning som ger en bra bild av hur grekerna behandlade sina hästar. Under Xenofons tid var ridning en stor konst. För att kunna hantera en stark och vältränad häst under krig med en hand började stångbett med tungfrihet användas. Xenofon strävade efter att få fram en häst som inte bara fungerade i fält utan även var en ståtlig paradhäst med eleganta rörelser och gärna en högknäad samlad trav.

Under medeltidens mörker fanns dock inte mycket av det vi idag skulle kalla konst i ridningen, i synnerhet inte på våra nordligare breddgrader. Riddarna red stora, grova och starka hästar som trots tunga rustningar snabbt skulle kunna vändas på en hand.

Principerna för ridkonstens utförande systematiserades och nedskrevs först i Italien och ridningen började komma på högre nivåer igen. I 1500-talets Neapel grundades en av de första ridskolorna av Federico Grisone, med syfte att ge högrenässansens adel undervisning i ridkonst. Grisone författade även den första, stilbildande, ridläran och fick många efterföljare, till exempel fransmannen Antoine de Pluvinel. Båda blev snart hippologer på modet bland Europas unga adelsmän.

För att munledes kommunicera med hästen användes vid denna tid framför allt stångbettet, som med sin hävstångsprincip gav även små handrörelser en bättre effekt än tränsbettet. Dessutom var det en förutsättning för att kunna rida med en hand, vilket ansågs nödvändigt i en stridssituation. Men ridningen och 1500- och 1600-talets stångbett med sina kraftiga, oledade stänger, ibland försedda med taggar var brutala.

Under Upplysningstiden, den senare delen av 1600-talet och in på 1700-talet, pånyttföddes den klassiska bildningen. Det innebar för ridkonstens del att man upptäckte att den som vetenskap hade rötter ända tillbaka till den grekiska antiken. Nu kom Xenofons läror åter i ropet och en mer human syn på hästen började utvecklas. Nu var det inte längre enbart hästarna som skulle fungera utan krav ställdes på ryttaren. Denne skulle

ha kunskap och balans också. Det var också först nu som den icke adliga befolkningen, dock främst inom armén, fick och kunde lära sig rida. Vid den här tiden utvecklades tränsbettet, det tvådelade, för att den ovane rytturen inte skulle skada hästen. Den skola som blev företrädande var Campagneskolan, och de kom att använda sig av både stång och tränsbett på fullärda hästar med fullärda ryttere. Kandaret i modern bemärkelse var nu fött. Poängen med de två betten var att hästen kunde kontrolleras med hjälp av det mildare bettet i terrängen och med hjälp av det skarpare bettet vid högre skolning utan att man skulle behöva byta huvudlag. Militären använde från cirka 1750 ett mellanting, kandaret, som kombinerar ett vanligt tränsbett med stång. Detta gav maximal flexibilitet.

Artilleriet skulle dock snart slå ut kavalleriet. Revolutionsåret 1789 dog den franska hovkulturen ut och tränsbettet blev allt mer vanligt.

Under främst 1800-talet förändrades krigsteknikerna och ställde nya krav på hästen. Den så kallade Kavallerichocken krävde ingen finkornig dressyr. Det viktigaste var att hästen kunde hålla angivna tempon och gå rakt fram utan att störa hästen bredvid. Under denna tid minskade hästarnas dressyrutbildning till ett minimum. Viktigt var dock att hästen kunde ridas med en hand, och att den kunde vinna mesta möjliga terräng på kortast tid och med en minimal ansträngning.

I början av 1900-talet kom ett slags motrevolution mot de senaste århundradens krigsfokuserade ridning, med italienaren Federico Caprilli, som ansåg att hästens naturliga rörelseschema skulle styra rytturen, snarare än tvärtom. Caprilli tillät inga tvära kast eller halter och inga hastiga tempoväxlingar.

Svenska Ridsportförbundet har under senare delen av 1900-talet beslutat att, utöver Tävlingsreglementet, skall Ridhandboken del 1 och 2 utgöra basen för all ridutbildning inom SvRFs verksamhetsområde. (SvRF, 2014). Vår svenska ridhandbok baseras på den tyska Grundausbildung für Reiter und Pferd: Richtlinien für Reiten und Fahren Band. I den svenska Ridhandboken 1 (Miesner et al., 2003) anger förordet att nämnda ridhandbok gavs ut för första gången i Tyskland i mitten av 1960-talet.

Del 1 av Ridhandboken innehåller avsnittet Hästens utrustning, där kandaret beskrivs som i avsnittet Kandarets funktion ovan.

Det internationella ridsportförbundet, Fédération Equestre Internationale, känt som FEI, fastställer reglerna för internationella dressyrtävlingar. I det första kapitlet av tävlingsreglementet beskrivs dressyrens grundprinciper. (FEI, 2016).

ARTICLE 401 OBJECT AND GENERAL PRINCIPLES OF DRESSAGE

1. The object of Dressage is the development of the Horse into a happy Athlete through harmonious education. As a result, it makes the Horse calm, supple, loose and flexible, but also confident, attentive and keen, thus achieving perfect understanding with the Athlete.

These qualities are demonstrated by:

- The freedom and regularity of the paces.*
- The harmony, lightness and ease of the movements.*
- The lightness of the forehand and the engagement of the hindquarters, originating from a lively impulsion.*
- The acceptance of the bit, with submissiveness/throughness (Durchlässigkeit) without any tension or resistance.*

Motsvarande beskrivning av dressyrens grundprinciper står att hitta även i det svenska tävlingsreglementet, som gäller för svenska dressyrtävlingar (ej internationella). (SvRF, 2016).

3:2 DRESSYRENS GRUNDPRINCIPER Moment 230 Dressyrens mål

Dressyrens mål är att utveckla hästen till en atletisk individ genom harmonisk utbildning. Resultat blir en lugn, mjuk, lösgjord och smidig häst. Den blir också förtroendefull, uppmärksam och villig så att perfekt samförstånd med ryttaren kan uppnås.

Korrektheten och kvalitén i utbildningen visar sig genom:

- ♦ Renhet, regelbundenhet och frihet i gångarterna.*
- ♦ Harmoni, lätthet och ledighet i rörelsernas utförande.*
- ♦ Lätthet i framdelen och engagemang i bakdelen som kommer ifrån en livlig framåtbjudning.*
- ♦ Acceperande av bettet med eftergift och genomsläpplighet utan spänning eller motstånd.*

I både de internationella och de svenska reglerna framgår alltså att korrektheten och kvalitén i utbildningen visar sig på ett antal olika sätt. De olika "kontrollpunkterna" beskriver alla hur hästen ska röra sig, bära sig själv, etcetera. Den sista punkten handlar om att hästen ska uppvisa acceptans, utan spänning eller motstånd. Föremålet för hästens acceptans ska vara bettet.

Bettet är den del av hästens utrustning som man utifrån ett tävlingsperspektiv lägger i särklass mest fokus på. Reglerna för användandet av olika bett är detaljerade och kan tyckas invecklade. Vissa nästintill identiska bett är tillåtna eller otillåtna, helt beroende på små skillnader.

Dressyr är den gren inom ridsporten där reglerna för bett är absolut hårdast och mest detaljerade. Man kan jämföra med hoppning, där det inte finns några restriktioner kring vilka bett som används, annat än att hästen inte får ta skada av dem.

I paragraf 257 i FEI's reglemente för hoppning (FEI, 2016), står att läsa angående betsling. *"1.4. There are no restrictions on bits. However, the Ground Jury has the right, based on veterinary advice, to forbid the use of a bit that may cause injury to the Horse."*

Inom fälttävlan ser reglerna olika ut för de olika delmomenten. I dressyrmomentet är betslingen reglerad och reglerna nästintill de samma som de för tävlingsdisciplinen dressyr. I hopp- och fälttävlansmomenten är restriktionerna däremot väldigt få.

Det ligger nära till hands att anta att reglerna för betsling på dressyrtävling är hårdare och mer reglerade då korrektheten och kvalitén i utbildningen enligt rådande tävlingsreglemente (se fg sida) ska visa sig bland annat genom hästens acceptans av bettet.

Detta gör betslingen till en ständigt aktuell fråga. Allt eftersom nya typer av bett kommer ut på marknaden förändras reglerna, vissa bett läggs till i listan över godkända bett. Svenska Ridsportförbundets aktuella förteckning över tillåtna bett (SvRF, 2011) uppdaterades senast 2011-12-19 och gäller från och med år 2012.

Påtryckningar från ryttare och andra intressenter inom branschen kan i viss mån påverka vilken betsling som tillåts. Ett exempel på detta är när Svenska Ridsportförbundet tillät oledade, alltså raka, tränbett. Diskussionen om att raka tränbett borde tillåtas vid dressyrtävling hade under flera år förts bland ryttare, tränare, domare m fl. Det är en vanlig uppfattning att ett rakt tränbett är ett mildt bett som är skonsamt för hästens mun, och därför har många ställt sig frågande till att det tidigare inte varit tillåtet.

Torbjörn Lundström, legitimerad tandläkare för både hästar och människor, uttalade sig i ämnet i en artikel flera år före tillåtandet av rakt tränbett vid dressyrtävling. *"Om du har problem med något, byt till något annorlunda, det är det viktigaste. Vid munskador rekommenderar jag ett oledat munstycke. Det pågår en stor undersökning inom Svenska Ridsportförbundet nu, och vi hoppas att det ska leda till att oledade bett blir tillåtna på dressyrtävlingar, säger han."* (Hippson, 2006).

En framträdande profil i sammanhanget är Anders Eriksson, hästutbildare, VM-kusk samt B-tränare i körning. Han är en av många hästutbildare som menar på att ett oledat bett är mildast. Han citeras i en artikel om betsling, utgiven på Agria Djurförsäkrings hemsida (2010). *"Jag hävdar att ett oledat bett är det mildaste men det betyder inte att alla hästar fungerar bäst på det."*

De vid tävling tillåtna tränsbetten är de samma oavsett tävlingens status och klassens svårighetsgrad. Däremot finns en signifikant skillnad när ett ekipage når MsvB-nivå. Det blir då tillåtet att tävla på kandar, en betsling som skiljer sig mycket från ett tränsbett.

Tidigare har kandar varit tillåtet från och med MsvC-nivå. År 2015 ändrades emellertid reglerna och gränsen för tillåtandet av kandar flyttades upp till MsvB-nivå. Samma år försvann också kandartvånget som tidigare gällt från och med MsvB:4, och det blev därmed tillåtet att starta samtliga dressyrklasser på tränsbett. Observera dock att detta endast gäller svenska dressyrtävlingar, internationellt ser reglerna annorlunda ut.

I det aktuella Tävlingsreglemente II Dressyr (SvRF, 2016), läser vi följande i moment 211 Hästens utrustning:

"Från och med Msv B-klasser är betslingen valfritt träns eller kandar, vilket bestäms av ryttaren. Svenska Ridsportförbundet kan bestämma att klass ska ridas med kandar, till exempel vid "observationstävlingar" och inför landslagsuttagningar. Detta ska då stå i propositionen."

En mer detaljerad beskrivning av hur reglerna för kandarets användande förändrats de senaste åren finns i teoriavsnittet.

Kandaret är en betsling som kan ha en mycket kraftig inverkan på hästen. Det är naturligtvis så att kandarets skärpa beror på hur ryttaren använder det. Man kan ställa sig tveksam till att mindre rutinerade ryttare använder kandar. Ett kandar kräver djup kunskap, både om hur man anpassar det vad gäller storlek etc och om hur man använder det från hästryggen. I Ridhandboken 1 (Miesner et al., 2003), beskrivs skillnaden mellan betslingarna enligt följande; *"Med hjälp av ett kandar kan den rutinerade ryttaren som rider en välutbildad häst ge finare hjälper. I grundutbildningen måste ryttaren först och främst lära sig rida övningar och rörelser ur lätt klass på träns."*

Den tidigare internationella domaren Birgitta Bergsten (2015, pers. medd.) menar att kandaret är en väldigt skarp betsling, som dessutom är svår att passa till på ett riktigt sätt. Hon förklarar att eventuell tungfrihet även måste anpassas till varje hästs mun, då valvet i hästens mun skiljer sig från individ till individ. Bredden på betten måste också passa små munnar respektive bredare munnar. Man måste veta hur långt ner i munnen de ska hänga och hur kindkedjan ska anpassas för att stången ska ta utan att ta för hårt. Mycket att tänka på och kunna för många ryttare, som är alltför orutinerade, vilket går ut över hästarna, menar Birgitta Bergsten.

Bo Tibblin förmedlar liknade synpunkter i boken Ridlära (1980). *"Rätt använt förfinar kandaret handens inverkan. Kandaret är en skarp betsling. Det får aldrig användas innan såväl ryttare som häst är väl förtrogna med ridning på träns. Hästen ska dessutom vara befäst i sin grundform."*

Kandaret får aldrig bli en genväg till att få hästen att gå på tygeln. Att på så sätt försöka ersätta ryttarens bristande förmåga är dömt att misslyckas."

Denna bakgrund öppnar för en diskussion kring om och när kandar bör användas, samt om vilka krav man bör ställa på de ryttare som ska tillåtas använda kandar på tävling.

Tävlingsmomentet är visserligen bara en del av sporten och även hur och med vilken utrustning hästarna rids till vardags är av stor betydelse. Tävlingsmomentet är dock det som finns störst möjligheter att påverka och reglera, varför detta arbete fokuserar på det.

Det förefaller dessutom självklart att reglerna för tävling inte bara påverkar vad som händer på själva tävlingen utan även hur ryttarna utbildar sina hästar på hemmaplan. Det som premieras vid tävling får också antas vara det tävlingsryttaren strävar efter att uppnå i sin träning.

Holländaren Frenk Jespers är medlem i SWB:s avelsvärderingsnämnd och har tidigare varit domare i KWPN:s motsvarighet under tio år. *"Om en domare på unghäst-VM sätter en tia säger han eller hon att detta är idealet. Är det då en häst med spektakulära framben men inga bakben, då är det sådana hästar och sådan ridning vi kommer att få."*

Enligt Jespers handlar de här frågorna inte minst om hästvälfärd. *"Om domarna accepterar dålig ridning och hårda händer skadar det hästarna. De måste tala om vad vi accepterar och inte. Just nu pågår det som sagt en stor diskussion i Holland om detta, säger han."* (Hippson, 2015).

Med Jespers uttalanden som bakgrund är det särskilt intressant att undersöka domar- respektive tränarkårens och ridsportförbundets syn på användande av kandaret vid tävling och träning. Det ligger nära till hands att anta att deras uppfattning har stort inflytande på såväl "gräsrotsryttaren" som på eliten och professionella dressyrutövare av olika slag.

Utöver att vara en betsling som kräver stor kunskap, är kandaret en betsling som inte nödvändigtvis lämpar sig till alla hästar. Svårklassryttarinnan, ridinstruktören och C-tränaren Gunilla Peterson (2016, pers. medd.) delar med sig av sin erfarenhet från tävling med sin Escandalo, som hon tävlade upp till och med Intermédiaire I.

"Jag red alltid Escandalo på träns, även på framridningen till tävling, eftersom han fungerade bättre att rida på bara tränsbettet. Stången satte jag in precis innan det var dags att starta. Vi tävlade ju klasser där det på den tiden inte var tillåtet att rida utan kandar."

Problemformulering

- **Hur kan dressyrsporten, ridkunskapen och framförallt hästarnas välmående förbättras genom att reglera användandet av viss utrustning, i det är fallet kandaret?**
- **Finns det anledning att verka för att reglerna ska förändras internationellt?**
- **Det finns från flera håll en önskan om att få rida på träns oavsett klass. Vilka möjligheter finns?**

Syfte

Syftet med studien är att undersöka om det genom att reglera användandet av kandar vid dressyrtävling är möjligt att förbättra dressyrsporten och framförallt hästarnas välmående. Det är viktigt eftersom betslingsfrågan är aktuell idag ur så väl djurskyddsperspektiv som i frågan om vad som är ändamålsenlig dressyrutbildning.

Arbetet syftar till att undersöka vilka effekter man sett av de regelförändringar avseende användandet av kandar, som Svenska Ridsportförbundet genomförde år 2015. Hur har regelförändringen påverkat dressyrsporten?

Syftet är också att genom detta undersöka om det finns anledning att verka för att en likadan förändring ska ske även på internationell nivå.

Frågeställningar

Frågeställningarna är följande:

- Vad ligger till grund för de nuvarande betslingsreglerna vid svenska dressyrtävlingar? Vilka är anledningarna till att användandet av kandar vid dressyrtävling är reglerat? Hur skiljer sig de svenska reglerna från de internationella?
- Vad ligger till grund för de förändringar i reglerna som skedde i början av år 2015?
- Hur har 2015 års ändrade regler för betsling vid svenska dressyrtävlingar påverkat sporten? Vilka effekter har man sett av regelförändringarna?
- Finns det anledning att skärpa reglerna ytterligare? Bör de internationella reglerna förändras?

Hypotes

Hypotesen är att Svenska Ridsportförbundet med regeländringen kring betsling bidragit till följande:

- Hästarnas välfärd har ökat, genom att ett oskickligt användande av kandar minskat, samt genom att hästar som inte trivs på kandar inte längre måste ridas på det.
- Domar- och tränarkåren upplever en högre kvalitet på de ekipage som kvalificerar sig till Msv-klass utan kandaret som hjälpmedel, färre hästar som går bakom hand och färre hästar som uppvisar munproblem, samt att ryttare som i de fortfarande tillåtna klasserna använder kandar gör det på ett mer korrekt sätt.
- Domar- och tränarkåren upplever en ökning av hästar som går ärligt på tygeln och ett mer skickligt användande av stångbettets effekter.

TEORIAVSNITT

Regelverk för betsling vid svenska dressyrtävlingar

Sedan många år tillbaka har kandar varit tillåtet från och med LA:5 2003 och LA:6 2005.

2009

I Tävlingsreglemente I Gemensamma Bestämmelser, II Dressyr, 2009, kunde följande läsas i moment 222. I Lätt A:5, Lätt A:6, Msv B:1, Msv B:2, Msv B:3 och FEI:s Inledande program för juniorer är betslingen valfritt tränings eller kandar, vilket bestäms av ryttaren. I Msv B:4 och högre skall betslingen vara kandar. (Svenska Ridsportförbundet, 2009).

2010

LA:5 2003 och LA:6 2005 var de två högsta LA-klasserna innan de år 2010 respektive år 2011 reviderades något och döptes om till MsvC:2 2010 respektive MsvC:1 2011.

<http://www.stallbacken.byethost7.com/dressyr/program.html?ckattempt=1>

<http://www3.ridsport.se/Tavling/Dressyr/Dressyrprogram1/>

När detta skedde följde gränsen för tillåtande av kandar med, så att kandar tilläts från och med MsvC-nivå. I klasser från MsvC upp till och med MsvB:3 var kandar valfritt. Från och med MsvB:4 var kandar obligatoriskt.

2012

I Tävlingsreglemente I Gemensamma Bestämmelser, II Dressyr, 2012 står följande att läsa; I Msv C:1, Msv C:2, Msv B:1, Msv B:2, Msv B:3 och FEI:s Inledande program Msv B är betslingen valfritt tränings eller kandar, vilket bestäms av ryttaren. I Msv B:4 och högre skall betslingen vara kandar. (Svenska Ridsportförbundet, 2012).

2015

År 2015 ändrades emellertid reglerna och gränsen för tillåtandet av kandar flyttades upp till MsvB-nivå. Samma år försvann också kandartvången som tidigare gällt från och med MsvB:4, och det blev därmed tillåtet att starta samtliga dressyrklasser på träningsbett. Observera dock att detta endast gäller svenska dressyrtävlingar, internationellt ser reglerna annorlunda ut.

2016

I det aktuella Tävlingsreglemente II Dressyr (Svenska Ridsportförbundet, 2016), läser vi följande i moment 211 Hästens utrustning; Från och med Msv B-klasser är betslingen valfritt tränings eller kandar, vilket bestäms av ryttaren. Svenska Ridsportförbundet kan bestämma att klass ska ridas med kandar, till exempel vid "observationstävlingar" och inför landslagsuttagningar. Detta ska då stå i propositionen.

Definition av välfärd

Det har gjorts många försök att finna en vetenskaplig definition av djurvälfärd som kan underlätta objektiva diskussioner av dessa komplexa frågor. Brittiska FAWC, Farm Animal Welfare Council (sedan år 2011 ersatt av The Farm Animal Welfare Committee) har sammanställt de viktigaste principerna för djurvälfärd, ”De Fem Friheterna

1. *Frihet från hunger och törst genom tillgång till färskt vatten och en diet som upprätthåller fullständig hälsa och kraft.*
2. *Frihet från obehag genom att ordna med en lämplig miljö som inkluderar skydd och en komfortabel viloplats.*
3. *Frihet från smärta, skada och sjukdom genom förhindrande av detta eller snabb diagnos och behandling.*
4. *Frihet att utföra naturligt beteende genom att tillgodose djurets behov av, tillräckligt utrymme, rätt resurser och sällskap av djurets eget slag.*
5. *Frihet från rädsla och oro genom att säkra förutsättningar och behandlingar som undviker mentalt lidande.*

”Välfärd mäts genom att framför allt undersöka djurets fysiska tillstånd, fysiologi och beteende, för att på så sätt få en uppfattning om djurets svar på hur det behandlas.”

När det gäller frågan om huruvida hästens välfärd förbättras av ett strängare regelverk kring (tävlings-) ridning på kandar är det följande punkter som bör diskuteras:

3. Frihet från smärta, skada och sjukdom.
5. Frihet från rädsla och oro genom att säkra förutsättningar och behandlingar som undviker mentalt lidande.

Det internationella ridsportförbundets syn på hästens välfärd beskrivs bland annat genom följande paragraf i reglementet för internationella dressyrtävlingar (FEI, 2016).

ARTICLE 401 OBJECT AND GENERAL PRINCIPLES OF DRESSAGE

The object of Dressage is the development of the Horse into a happy Athlete through harmonious education. As a result, it makes the Horse calm, supple, loose and flexible, but also confident, attentive and keen, thus achieving perfect understanding with the Athlete.

Hästens välfärd i förhållande till betsling

Sambandet mellan bett- och munproblem hos hästen och ridning på bett, finns dokumenterat av Therése Lundberg i hennes examensarbete på veterinärprogrammet 2010. Lundberg påpekar att den viktigaste faktorn, som inte har kunnat värderas i hennes studie, givetvis är ryttaren eftersom denne hanterar det bett som hästen eventuellt har i munnen. Hon menar vidare att ett träningsbett uppfattas ofta som ”snällt” medan ett stångbett kan uppfattas som skarpt, men att det till sist är ryttaren som hanterar dessa bett och inget bett är snällare än den som håller i tyglarna. När vi sätter in ett bett i munnen på hästen kommer vi att med bettet påverka olika strukturer i munhålan. Therése Lundberg hänvisar i sin studie till bred veterinär forskning, med utförliga referenser i hennes arbete, som påvisar att:

- Hur hästarnas munhålor var utformade skiljde sig mycket mellan de olika individerna. Med andra ord kan det vara svårt att uppskatta korrekt tjocklek på bettet utifrån storleken på hästens huvud.
- Det finns inget ledigt utrymme i munhålan och hästens tunga tar stor plats. Tungan får anpassa sig efter bettet och det medför en risk för att den kläms mellan bett och hårda strukturer i munhålan. Det gäller framförallt där underkäkens ben begränsar tungans möjlighet att ta plats nedåt.
- Tungan är dessutom den del av hästens mun som lättast tar skada av bettet och tygeltagen, då den är den känsligaste strukturen i hästmunnen.

Therése Lundbergs studie bekräftar som väntat vikten av djup kunskap avseende såväl tillpassning som användande av bett och då specifikt kandaret, då hästens mun ska rymma två bett, samt påverkas av hävstångseffekt och kindkedja.

Hästens välbefinnande i samband med träning och tävling

Fysisk och psykisk påverkan på hästen vid ridning med hög tygelspänning och med nosen bakom vertikalplan, är några av de faktorer som studeras av Frida Nilsfors, i hennes kandidatarbete på veterinärprogrammet 2015.

I sitt arbete refererar hon till Eisersjö *et al.*, (2013) som genomfört en studie på ridna dressyrhästar på elitnivå. Här jämfördes frekvensen konfliktbeteenden när hästarna reds ”på bettet” jämfört med när de reds på långa tyglar. Studien visade bl a att konfliktbeteenden i munnen ökar med ökad tygelspänning.

Nilsfors refererar även till en studie från 2014 där von Borstel *et al.* bekräftar att frekvensen konfliktbeteenden går upp vid ökad tygelspänning. Med ökad tygelspänning minskade också antal trivselbeteenden. Eisersjö *et al.*, (2013) och von Borstel *et al.*, (2014) visar i sina studier att det är trycket i munnen och tygelspänningen snarare än formen som har betydelse för frekvensen konfliktbeteenden. Hästar ridna på bettet är mer irriterade och visar mer konfliktbeteenden än när de rids på långa tyglar.

MATERIAL OCH METOD

Materialet finns förtecknat i avsnittet Referenser. Metoder för studien har utgjorts av följande:

- Litteraturstudie av de svenska respektive internationella tävlingsreglementena
- Enkät: Aktuella förändringar i Tävlingsreglementet (2015) avseende användandet av kandar på dressyrtävlingar i Sverige
- Intervjuer med representanter för Svenska Ridsportförbundet
- Undersökning av "Hästens välfärd"

När jag valt ut litteraturen till arbetet har jag i möjligaste mån hållit mig till litteratur som ligger i linje med Svenska Ridsportförbundets syn på ridteori. Därför har jag utgått ifrån Ridhandboken 1 och 2, som SvRF har beslutat, utöver Tävlingsreglementet, ska utgöra basen för all ridutbildning inom SvRF's verksamhetsområde. (SvRF, 2014).

Litteraturstudie av de svenska respektive internationella tävlingsreglementena

Det första steget i studien var att göra en litteraturstudie av tävlingsreglementena. Jag har studerat både de svenska och de internationella reglerna för dressyrtävling. Det jag främst har studerat är dressyrens grundprinciper, samt vad som gäller för användandet av kandar.

De svenska reglerna för användandet av olika typer av betsling har förändrats vid ett flertal tillfällen under de senaste åren. Därför ville jag undersöka hur dessa förändringar sett ut. Jag har, med hjälp av sökmotorn Wayback Machine, studerat samtliga tävlingsreglementen för dressyr mellan åren 2009-2016.

Den information jag funnit i tävlingsreglementena har utgjort basen för mitt vidare arbete, och frågeställningarna har utgått ifrån dem. Detta gäller inte minst avsnitten om dressyrens grundprinciper, som är en nödvändig grundförutsättning för att motivera frågeställningarna.

Enkät: Aktuella förändringar i Tävlingsreglementet (2015) avseende användandet av kandar på dressyrtävlingar i Sverige

Studiens syfte är att undersöka hur regelförändringarna påverkat sporten. Jag valde därför att vända mig till dem som är aktiva i bedömning av sporten, det vill säga dressyrdomarna. En enkät utformades för att ta reda på hur deras syn på användandet av kandet ser ut. Efter att enkäten utformats beslutade jag mig för att vända mig till tränarkåren med samma frågor. Tränarna arbetar i regel närmare ryttarna och de enskilda ekipagen, varför jag tyckte att det vore intressant att inkludera deras åsikter i studien.

Att jag valde bort att vända mig till de ryttare som inte också är domare eller tränare, beror främst på två faktorer. Jag ville dels att de som tillfrågades i studien skulle ha en formell utbildning inom hästsporten, godkänd av Svenska Ridsportförbundet. Den andra faktorn bakom beslutet var att även ryttarnas synpunkter till stor del täcks upp av tränarna och domarna, eftersom många av dem är aktiva ryttare, alternativt har varit det.

Enkäten skickades till samtliga behöriga dressyrdomare och dressyrtränare i Skånes och Stockholms distrikt, oavsett nivå på domarbehörighet eller tränarlicens. Ett antal av de tillfrågade är aktiva både som domare och tränare.

Enkäten gick ut till*:

	Skåne	Stockholm	Totalt
Domare	61 st	50 st	111 st
Tränare	44 st	66 st	110 st
Antal som fått båda enkäterna	14 st	13 st	27 st

**Enkäten nådde ej fram till en av domaren i Skåne, en domare i Stockholm och två tränare i Stockholm. Dessa är därför ej redovisade ovan.*

Enkäten innehåller frågor om den enskilda domarens syn på betslingsreglerna, samt hur användandet av träns eller kandar har påverkats av de ändrade reglerna. Enkätens inledningstext som följde med i mejlen återfinns i avsnittet "Bilagor".

Jag skickade ut enkäten inom två av Ridsportförbundets distrikt, för att få en tillräckligt stor mängd data att bearbeta. Valet föll på Stockholm och Skåne. Stockholm och Skåne är de två distrikt i landet som när enkäten skickades ut hade flest domare respektive tränare registrerade i Tävlingsdatabasen. De hade en bra fördelning mellan olika nivåer på domare och tränare, från C- till A-tränare och från Lätt A- till Grand Prix-domare.

Intervjuer med representanter för Svenska Ridsportförbundet

När enkäten skickats ut till tränare och domare, vände jag mig till Svenska Ridsportförbundet (SvRF) för att få ta del av deras syn på kandarens användande. En av mina viktigaste frågor till SvRF rörde bakgrunden till regelförändringarna. Jag ville helt enkelt veta varför man ändrat reglerna, som dessförinnan varit de samma under många år.

Frågeställningarna skickades via mejl till utvalda representanter för SvRF. Jag gick via SvRF's hemsida, www.ridsport.se, till Tävlingssektionens sida och därifrån vidare till Dressyrkommittén.

Inledningsvis kontaktade jag Mats Eriksson, SvRF's kanslis adjungerade i Tävlingssektionens Dressyrkommitté, via mejl. Mats Eriksson hänvisade mig vidare till Annette Fransén Iacobaeus, då hon är den i Dressyrkommittén som är utsedd att svara på frågor för domarrådets räkning.

Efter att ha mejlat Annette Fransén Jacobaeus i frågan, valde jag också att mejla samma frågor till Lena Svensson på SvRF's kansli. Hon arbetar bland annat med dressyrdomarutbildning och tränarutbildning.

Både Annette Fransén Jacobaeus och Lena Svensson har svarat på mina frågeställningar via mejl. Väl värt att notera är att de båda är Grand Prix-domare, som dessutom är mycket erfarna och aktiva inom sporten och ser många, många olika hästar och ryttare.

Undersökning av "Hästens välfärd"

Hästens välfärd är den högsta prioriteten inom all hästsport. Vad hästens välfärd innebär kan verka aningen subjektivt, eller åtminstone stundtals svårbedömt.

Jag ville undersöka hur hästens välfärd kan ställas i relation till betsling. Jag har läst flertalet studier om hur djurvälfärd kan bedömas, hur betsling påverkar hästens mun, hur tygelspänning påverkar hästen och så vidare. Denna litteraturstudie mynnade ut i avsnittet "Hästens välfärd", som syftar till att påvisa hur vi påverkar hästens mående när vi lägger ett bett i dess mun.

För att hitta lämpliga studier att läsa har jag i första hand sökt i Sveriges Lantbruksuniversitets (SLU) öppna arkiv Epsilon. Jag mejlade dessutom mina frågeställningar och hypoteser till Anna-Lena Holgersson, föreståndare för hippologenheten och programstudierektor för hippologprogrammet vid SLU. Anna-Lena Holgersson satte mig då i kontakt med Anna Lundberg, Fil. Dr., lektor i etologi, ställföreträdande programstudierektor, etologi och djurskydd vid SLU. Anna Lundberg delgav mig ett antal vetenskapliga artiklar inom området etologi och djurskydd. Dessa har kommit till nytta i arbetet med avsnittet "Hästens välfärd".

Utformning av teoriavsnitt

För att ge läsaren av arbetet en tydligare inblick i kandarets funktion och historia, utformade jag ett teoriavsnitt som avhandlar just de två ämnena. All fakta i teoriavsnittet är baserad på studier av litteratur, såväl i bokform som i artiklar på internet.

Övrigt

Under arbetets gång har jag följt så många olika diskussioner och debatter som möjligt, både i sociala medier som Facebook, Twitter och Instagram, i bloggar och på hemsidor, tidningsartiklar på nätet, och så vidare. Synpunkter och åsikter som jag stött på har varit en bra bakgrund för att ge mig så många olika infallsvinklar som möjligt i arbetet med den här studien.

RESULTAT

Sedan betslingsreglerna ändrades år 2015 väljer flera ryttare att rida även högre klasser på trän. De första att nyttja den nya regeln om fri betsling var Åsa Nyström och Anna Svefors, som bägge två startade med trän i Grand Prix-klassen vid Strömsholms Ridsportförenings dressyrtävling 2015-03-29. (Hippson, 2015)

Intervjuer med representanter för Svenska Ridsportförbundet

Frågeställningarna nedan skickades ut via mejl till utvalda representanter för Svenska Ridsportförbundet. Mejlet besvarades av Annette Fransén Iacobaeus och Lena Svensson, bägge två Grand Prix-domare. Se avsnittet ”Material och metod” för ytterligare information om representanterna och varför arbetet skickades till just dem.

Frågeställningar

- Vad låg till grund för de tidigare reglerna (obligatoriskt kandar från och med MsvB:4 och trän i klasser lägre än MsvC)?
- Varför ändrades reglerna 2015?
- Vad ville SvRF uppnå? Vilka resultat har SvRF sett av ändringen?

Sammanfattning av svar från Annette Fransén Iacobaeus (2016, pers. medd.)

Det var domarrådet med Annette Fransén Iacobaeus som kom med idén att ändra de svenska betslingsreglerna till fri betsling, antingen kandar eller trän, till och med Grand Prix. Hon hade sett det i USA och tyckte att det fungerade mycket bra. Att tillåta trän upp till och med Grand Prix ger ryttarna möjlighet att välja själva. Vissa hästar trivs bättre med tränbett än med kandar. *”Själv har jag alltid ridit mina hästar mestadels på trän och hade gärna tävlat med det”*, säger hon.

Vidare berättar Annette Fransén Iacobaeus att betslingsreglerna nu diskuteras även inom det internationella ridsportförbundet FEI. Man diskuterar att ändra reglerna och göra det till ryttarens val att rida antingen på trän eller på kandar. Det är fortfarande på diskussionsstadiet. Eftersom kandar i dagsläget är obligatoriskt på internationella tävlingar, kommer det fortfarande att vara obligatoriskt vid vissa svenska dressyrtävlingar. (I Tävlingsreglemente II, Dressyr (SvRF, 2016), framgår detta tydligt: Svenska Ridsportförbundet kan bestämma att klass ska ridas med kandar, till exempel vid ”observationstävlingar” och inför landslagsuttagningar. Detta ska då stå i propositionen.)

Annette menar vidare att hästarnas huvuden och munnar, generellt sett har blivit något mindre på senare år och att ändringen av betslingsreglerna är ett sätt att, kanske, få mer tillfredsställda hästar. Samt att det, framförallt internationellt, finns en stark opinion för ett friare val av betsling.

”Nu ska vi sätta igång, att inte bara för vår egen, utan också för FEI:s, räkning göra en utvärdering av resultaten av regeländringen”, säger Annette Fransén- Iacobaeus.

Hon berättar även att mest protester mot ett friare bettslingsval förvånande nog kommer från IDRC (Internationella Dressyryttarklubben). Där förekommer farhågor och synpunkter såsom att domare skulle kunna favorisera ryttare som tävlar på träns och premiera deras val av träningsbettet och betrakta det som ett utslag av högre ridskicklighet och även tilldela dem orättvist högre poäng.

Sammanfattning av svar från Lena Svensson (2016, pers. medd.)

Lena Svensson förklarar varför betslingsreglerna sett ut som de gjort fram till år 2015:

"Då vissa Msv B- klasser var kvalificerande till Msv A, skrevs det ut att betsling skulle vara kandar. Detta då det var obligatoriskt med kandar från Msv A och uppåt. Man ansåg att man skulle kvala i den betsling som var obligatorisk för den "högre (Msv A) klassen. Gällande träns i de lägre klasserna, så ansåg vi att utbildning/grundridning ska göras på träns."

"Vi ansåg att för hästens bästa, ska det vara ryttarens val fro.m. Msv B-klass, om hästen ska gå på träns eller kandar."

På frågan om vad SvRF ville uppnå med ändringen svarar Lena att man ville uppnå hästens bästa. När det gäller vilka resultat man sett av ändringen berättar Lena att man sett att några har valt att rida på träns, ända upp till Grand Prix. (Detta bekräftas även av resultaten av enkäterna till domare och tränare som återfinns längre fram i arbetet.)

Litteraturstudie av hur den aktuella debatten och nuläget internationellt ser ut

Kandarets vara eller inte vara är sedan en tid tillbaka ett omdiskuterat ämne. Just nu läggs förslag till förändringar fram på både nationell och internationell nivå. Utöver ändringen av det svenska tävlingsreglementet som trädde i kraft vid årsskiftet 2014/2015 är ett konkret exempel det som för närvarande sker i Finland.

Den finska föreningen för aktiva ryttare, OpeRA (Operant Riders), har den 23:e februari 2016 lagt fram ett förslag till förändring av det finska tävlingsreglementet. Förslaget beskrivs på föreningens hemsida och finns där översatt till engelska. (OpeRa, 2016). Förslaget kommer att gå till omröstning vid det Finska Ridsportförbundets (SRL) möte den 24:e april 2016. Förslaget omfattar sex olika förändringar som syftar till att öka hästarnas och ryttarnas välfärd och säkerhet. Förslag nummer fyra är att tillåta träns i samtliga dressyrklasser. OpeRa's förslag omfattar även förslaget att det Finska Ridsportförbundet ska lägga fram samma förslag till det Internationella Ridsportförbundet FEI, för att samma regelförändringar ska ske i det internationella tävlingsreglementet.

"It is contradictory that harsher equipment is favoured at a higher level. The skill of the rider shouldn't be judged on whether he or she can use harsher equipment correctly but on whether he or she has learned to communicate with as little pressure as possible. The rider should have the option to choose the equipment that is the best for the horse's welfare." (OpeRa, 2016)

Denna formulering i förslaget från Finska Ridsportförbundet till FEI är särskilt intressant i ljuset av den hypotes jag själv ställde vid uppstarten av detta arbete och som återfinns i avsnittet Introduktion.

Under arbetet med denna studie har jag stött på flertalet röster som uttryckt skepsis inför möjligheterna att påverka FEI's reglemente gällande betsling. Ett exempel är följande citat som inkom i samband med domar-/tränarenkäten, i det fria svarsfältet;

"Internationellt går betslingen knappast att påverka." I samma svarsfält inkom också röster som uttryckte förhoppningar om förändring även internationellt; *"Nu hoppas vi på att det ska bli lika regler över hela världen!..... Fritt att välja tränars om det fungerar bättre!"* och *"Väntar på att tvånget på kandar ska släppas även internationellt."*

Huruvida de internationella reglerna kan påverkas av de nationella förbunden och deras aktiva, eller inte, är en intressant del av debatten. Det intryck jag fått av de olika diskussioner jag följt, både på privata Facebooksidor, på onlineforum för hästintressenter (till exempel Bukefalos), i artiklar och så vidare har gett mig intrycket att FEI's reglemente faktiskt är möjligt att påverka. Intrycket jag fått baserat på ovanstående källor är att det till och med är så att aktiva inom sporten måste arbeta med att påverka FEI för att en förändring ska kunna ske. Citatet nedan är en kortfattad förklaring av den situation vi verkar befinna oss i.

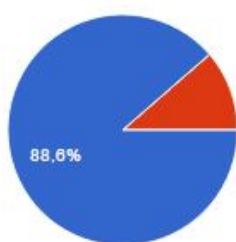
"However, the national federations and the the world governing body remain in a status quo in which the national bodies feel they cannot make changes to the rules without FEI consent, and the FEI cannot move without being asked to by the national bodies."
(Horses and People Magazine, 2016).

Resultat av enkät till domare och tränare

Resultatet av min enkät till domare och tränare om de aktuella förändringarna i Tävlingsreglementet (2015) avseende användandet av kandar på dressyrtävlingar i Sverige redovisas i följande avsnitt. Nedanstående bilder visar de resultaten av domarenkäten respektive tränarenkäten och därefter visas fria kommentarer. Diagrammen och kommentarerna är från 2016-03-22. Se svarsfrekvens efter diagrammen.

Domarenkät

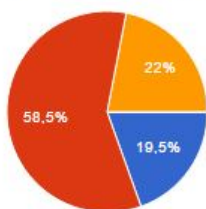
Hur ställer Du dig till att tränas från och med år 2015 är tillåtet i samtliga dressyrklasser?

Positiv	39	88.6 %
Det spelar ingen roll	5	11.4 %
Negativ	0	0 %

Fig 1D

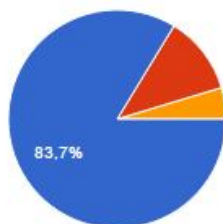
Hur många ryttare ser Du, uppskattningsvis, väljer att tävla på tränas i klasser där även kandar är tillåtet?

Färre än 10%	8	19.5 %
Ca 25%	24	58.5 %
Ca 50%	9	22 %
Fler än 50%	0	0 %

Fig 2D

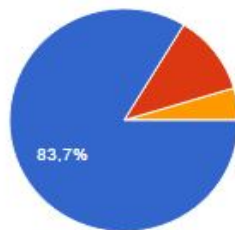
Hur ställer Du dig till att tillåtandet av kandar flyttats upp till MsvB-klass från och med år 2015?

Positiv	36	83.7 %
Det spelar ingen roll	5	11.6 %
Negativ	2	4.7 %

Fig 3D

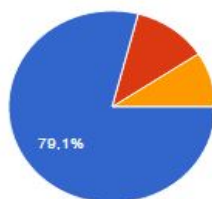
Anser Du att följande regeländring har någon betydelse för sporten?

Ja	36	83.7 %
Spelar ingen roll	5	11.6 %
Nej	2	4.7 %

Fig 4D

Anser Du att följande (samma som ovan) regeländring har någon betydelse för hästarnas välfärd?

Ja	34	79.1 %
Spelar ingen roll	5	11.6 %
Nej	4	9.3 %

Fig 5D

Om Ja på något av ovanstående, vilka effekter ser Du? Välj gärna flera alternativ.

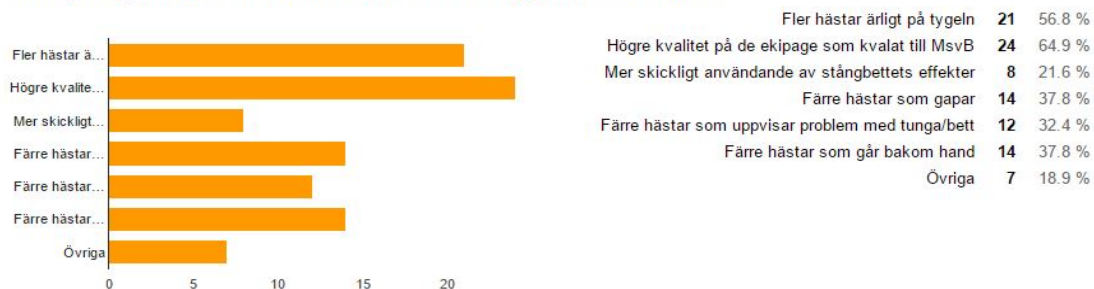
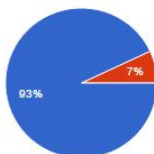

Fig 6D

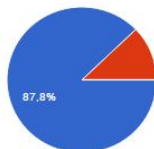
Förekom det, före kandarstoppet i MsvC, att alltför orutinerade ryttare använde sig av kandar utan att kunna hantera det på ett korrekt sätt?

Ja	40	93 %
Nej	3	7 %

Fig 7D

Förekom det, före kandarstoppet i MsvC, att alltför orutinerade ryttare använde sig av kandar utan att kunna anpassa det på ett korrekt sätt?

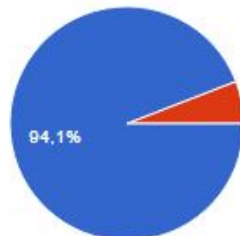

Ja	36	87.8 %
Nej	5	12.2 %

Fig 8D

Tränarenkät

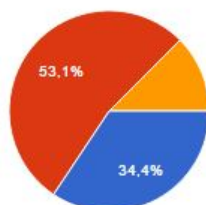
Hur ställer Du dig till att tränas från och med år 2015 är tillåtet i samtliga dressyrklasser?

Positiv	32	94.1 %
Det spelar ingen roll	2	5.9 %
Negativ	0	0 %

Fig 1T

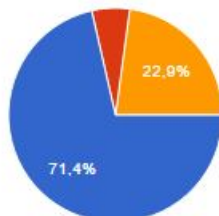
Hur många ryttere ser Du, uppskattningsvis, väljer att tävla på trän i klasser där även kandar är tillåtet?

Färre än 10%	11	34.4 %
Ca 25%	17	53.1 %
Ca 50%	4	12.5 %
Fler än 50%	0	0 %

Fig 2T

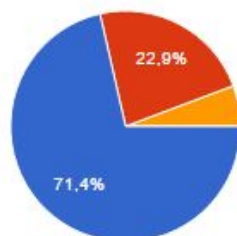
Hur ställer Du dig till att tillåtandet av kandar flyttats upp till MsvB-klass från och med år 2015?

Positiv	25	71.4 %
Det spelar ingen roll	2	5.7 %
Negativ	8	22.9 %

Fig 3T

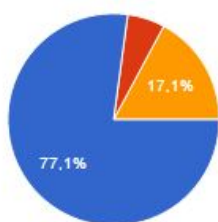
Anser Du att följande regeländring har någon betydelse för sporten?

Ja	25	71.4 %
Spelar ingen roll	8	22.9 %
Nej	2	5.7 %

Fig 4T

Anser Du att följande (samma som ovan) regeländring har någon betydelse för hästarnas välfärd?

Ja	27	77.1 %
Spelar ingen roll	2	5.7 %
Nej	6	17.1 %

Fig 5T

Om Ja på något av ovanstående, vilka effekter ser Du? Välj gärna flera alternativ.

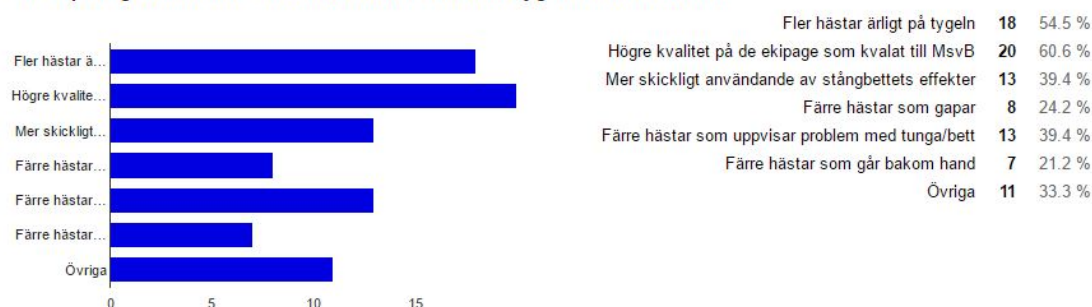
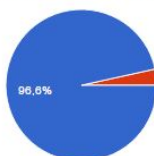

Fig 6T

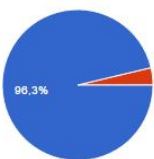
Förekom det, före kandarstoppet i MsvC, att alltför orutinerade ryttnare använde sig av kandar utan att kunna hantera det på ett korrekt sätt?

Ja	28	96.6 %
Nej	1	3.4 %

Fig 7T

Förekom det, före kandarstoppet i MsvC, att alltför orutinerade ryttnare använde sig av kandar utan att kunna anpassa det på ett korrekt sätt?

Ja	26	96.3 %
Nej	1	3.7 %

Fig 8T

Svarsfrekvens

Antal domare som fått enkäten är totalt 111 stycken. Antal inskickade svar är 44 stycken. Svarsfrekvensen på enkäten till domare är alltså 39,6%.

Antal tränare som fått enkäten är totalt 110 st. Antal inskickade svar är 36 stycken. Svarsfrekvensen på enkäten till tränare är alltså 32,7%.

Antal som fått enkäten två gånger är 27 st. Värt att notera är att enkäten skickades ut till domare en dag tidigare än den skickades till tränare. Svarsfrekvensen över tid var

markant högre under den första dagen, både för domar- och tränarenkäten. Domarenkäten genererade 33 svar under samma dag som den skickades ut. Därefter inkom inte fler än tre svar per dag. Det första svaret på tränarenkäten inkom först en dag senare. Därför kan man anta att en majoritet av dem som fått enkäten två gånger har svarat på den i egenskap av domare.

Särskilt intressanta resultat

Domare och tränare var generellt sett positiva till att tränars från och med år 2015 är tillåtet i samtliga dressyrklasser. På fråga 1 svarade 88,6% av domarna och 94,1% av tränarna att de ställer sig positiva till förändringen.

En intressant skillnad mellan domare och tränare fanns i svaren på fråga 3, angående hur man ställer sig till att tillåtandet av kandar flyttats upp till MsvB-klass från och med år 2015. Bland domarna var 83,7% positiva även till denna förändring, medan 4,7% var neaktiva. Bland tränarna var motsvarande siffror 71,4% respektive 22,9%. Med andra ord var en betydligt större andel av domarna positiva till att kandaret numera inte får användas förrän i MsvB-klass.

Fria kommentarer

De fria kommentarerna från domare och tränare som besvarat enkäten stödjer utöver dessa svar ytterligare hypoteser jag ställt för arbetet. Kommentarer redovisas nedan i anslutning till rubriker från hypotesen att Svenska Ridsportförbundet med regeländringen kring betsling bidragit till dressyrsporten på olika sätt.

Hypotes 1

”Hästarnas välfärd har ökat, genom att ett oskickligt användande av kandar minskat, samt genom att hästar som inte trivs på kandar inte längre måste ridas på det.”

Att införa kvalgränser och förbjuda kandar i msvC är det bästa som har hänt dressyrsporten under mina 15 år som domare!

Kandar är en kvarleva från svunna tider som inte har någon plats i dagens ridkonst. Väntar på att tvånget på kandar ska släppas även internationellt.

Betr den nya regeländringen kring betslning [sic] är den det bästa som hänt dressyren på mkt länge.

Ser gärna frivilligt bettval mellan tränarsbett vs kandar hela vägen upp till GP. Man ska inte behöva tvinga på ngn ett bett som är skarpare än vad som behövs för att få lösgjordheten att fungera.

Tycker att det är positivt med valfriheten i högre klasser, så att man kan välja den betsling som passar varje häst bäst. Tävlrar själv på tränars sedan regeländringen med klar förbättring av både känsla och resultat, och upplever att allt fler "vågar" tävla på tränars även i högre klasser.

Toppen att du tar tag i detta ämne! Om alla lär sig grundridning för sätet så får ju bettet underordnad betydelse. Viktigt att regler/domare/tränare är eniga. Respekt och kärlek till hästen borde göra att ingen vill att de får illa.

Kandaret togs fram för länge sen när hästarna hade en annan exteriör och ett annat temperament och en annan ridbarhet. Kanske kandaret har spelat ut sin funktion när det gäller den moderna sporthästen som vi avlat fram idag.

Också positivt att hästar som inte accepterar kandar kan tävla även i de högre klasserna med bra resultat.

Finns säkert hästar som har för liten mun för dubbla bett (Kandar) och för dem är det mkt positivt att kunna komma upp i klasserna på tränsbett.

Jag tycker man ska anpassa bettet efter hästen. Jag ville långt innan det blev beslut kunna rida på träns i Grand Prix. Det passade den hästen jag red bättre. Många hästar har små munnar idag och trivs inte med flera bett i munnen.

Man producerar ädlare hästar med mindre huvuden och därmed mindre munnar var inte alltid flera bett riktigt får plats.

Tror att många är glada att slippa rida på kandar. Då dagens ädla hästar har väldigt små munnar

Jag tycker man ska anpassa bettet efter hästen. Jag ville långt innan det blev beslut kunna rida på träns i Grand Prix. Det passade den hästen jag red bättre. Många hästar har små munnar idag och trivs inte med flera bett i munnen. I övrig ska man vara klar för klassen oavsett vilket bett man rider på.

Då ridning med hårda okänsliga händer och oskickligt/ obefintligt användande av säte och skänkel är det största problemet vid utbildning av ryttaren, bör betslingen vara så enkel och skonsam tills ryttaren kan rida hästen i balans med korrekt stöd innan kandaret introduceras.

Själv anser jag att enkla tränsbett är att föredra för alla hästar på alla nivåer, så lite skräp i munnen som möjligt för en nöjd häst

Hypotes 2

”Domar- och tränarkåren upplever en högre kvalitet på de ekipage som kvalificerar sig till Msv-klass utan kandaret som hjälpmedel, färre hästar som går bakom hand och färre hästar som uppvisar munproblem, samt att ryttare som i de fortfarande tillåtna klasserna använder kandar gör det på ett mer korrekt sätt.”

Överlag vill man som domare se bättre inverkan. Gärna att fler förstår att det är sätet som är viktigt och inte handen och skänkeln. Fler kanske blir tvungna att rida lära sig korrekt ridning när de inte kan hänga i stången...

Att rida hästen avslappnad - i form - med harmoni på tränsbett kräver betydligt mer av ekipaget

Positivt med de nya reglerna, för det innebär att hästarna måste ha en korrekt grundutbildning, för att kunna utvecklas uppåt i klasserna.

Bettets (träns eller kandar) inverkan beror alltid på ryttarens hand i slutändan och ryttarens skicklighet att använda bettet på rätt sätt.

Många ryttare vill få eftergift i munnen och nacken utan att veta hur man skapar ärlig bjudning. Dvs genom gedigen personlig färdighet!

Tycker att det är positivt med valfriheten i högre klasser, så att man kan välja den betsling som passar varje häst bäst. Tävlar själv på tränss sedan regeländringen med klar förbättring av både känsla och resultat, och upplever att allt fler "vågar" tävla på tränss även i högre klasser. Att gränsen för kandar flyttats upp innebär också att ekipagen kommit längre innan man "måste" börja träna på kandar, vilket är positivt för grundridningen.

Hypotes 3

"Domar- och tränarkåren upplever en ökning av hästar som går ärligt på tygeln och ett mer skickligt användande av stångbettets effekter."

Tror att mindre erfarna ryttare trodde de kunde visa en bättre form med kandar i tex MSVC tidigare.

Vad gäller kandar är det många ryttare som inte är mogna att använda det, även många hästar visar ovilja eller obehag då deras munnar blir smalare och känsligare - men kandarens storlek är densamma sedan många generationer. Hård betsling som leder till böjda nackar och 'form' premieras tyvärr av många domare - den fria - lösa - mjuka ridningen är ovanligare.

Att rida hästen avslappnad - i form - med harmoni på tränssbett kräver betydligt mer av ekipaget.

Det var enl min uppfattning att de som red med kandar var ofta de okunnigaste. Och sen HÖJ kvalgränsen från MsvC, 62% är löjligt låg!

Kvalgränsen i MsvC kan gott höjas eller vara fler gånger än två då många går upp MsvB utan att ha "täckning" för klassen. Dessa stoppar då genast in kandaret dessutom.

Övriga kommentarer som stödjer syftet med SvRF's regeländring

Nu hoppas vi på att det ska bli lika regler över hela världen!..... Fritt att välja tränss om det fungerar bättre!

Det vore intressant att se utfallet om alla ryttare på högre nivåer tvingades rida ett visst antal nationella/regionala tävlingar på tränssbett. Kanske skulle "skilja agnarna från vetet". (Internationellt går betslingen knappast att påverka.)

Reglerna kunde fortfarande vara hårdare både på kandarets användande och kval %.

Jag är av den åsikten att alla rörelser och program ska kunna utföras på tränssbett. Då hästen är fin på tränssbett är min erfarenhet generellt sett att den, framförallt i klasser fr msv A och uppåt, kan kännas ännu lite bättre på kandar. Hjälperna kan förfinas ytterligare och kvalitén på rörelserna höjas ngt. Dock tycker jag att det är bra att man i Sverige infört att ryttaren får välja om hen vill tävla på tränss eller kandar oavsett klass. Det medför att man kan känna av vad som passar varje häst bäst, vilken typ av betsling hästen i fråga trivs bäst med.

Detta handlar inte bara om betsling utan om förståelsen och kunskapen om hur hästen bör tränas och tävlas utifrån hållbar utveckling på ekipaget. Här ingår både ryttarens balans, kunskap om grundridning och insikt i ekipagets utbildningsnivå.

Jag har den uppfattningen att ryttarnas kunskaper/ utbildning idag ofta är sämre än tidigare, och många med pengar köper sig en bra häst, börjar tävla tidigt, har bråttom upp i klasserna

Ett fåtal röster av de som valt att svara på enkäten med fria kommentarer har uttalat skepsis.

Hela denna diskussionen är bara till nackdel för sporten och för de stackare som fortfarande vill rida dressyr och rida fint.

Kandaret har i alla de flesta fall med en oerfaren ryttare aldrig varit till hjälp för denna, utan jag tror att denna regel varken gör till eller ifrån. Det viktiga är att anpassa reglerna till det internationella systemet och att alla gör lika.

Det finns risk för att svaren i näst sista frågan i enkäten kan användas på ett felaktigt sätt i debatten.

I och med den senare kommentaren har jag valt att inte redovisa resultatet av just de två sista frågorna i enkäten till domarna. De två frågorna rörde huruvida de tillfrågade domarna sett hästar med blod i munnen på tävlingsbanan. Frågorna specificerade dock inte om det rörde ridning på träns eller kandar. Därmed lämnas en del utrymme för tolkningar, varför jag valt att inte använda resultaten av de två frågorna i studien.

Frågorna finns redovisade i sin helhet i Bilaga 1.

DISKUSSION

I denna studie framgår att en majoritet av tillfrågade domare och tränare ser en stor skillnad i antalet ryttare som de ser rida med bristande förmåga att hantera (fig 7D respektive 7T) och/eller tillpassa ett kandar på ett korrekt sätt (fig 8D respektive 8T), sedan SvRF ändrade betslingsreglerna år 2015.

Det finns inte ett självklart bevisat samband mellan ridning på kandar och en hög tygelspänning och/eller ridning med nosen bakom vertikalplan, men det framgår dock i studien att såväl domar- (fig 6D) som tränarkår (fig 6T) ser ett minskat antal hästar som visar konfliktbeteenden i munnen sedan SvRF ändrade betslingsreglerna år 2015.

Det har genom studien blivit tydligt att Svenska Ridsportförbundets huvudsakliga mål med de förändrade betslingsreglerna som infördes i början av år 2015 var att genom valfri betsling öka hästarnas välfärd.

En del av problemformuleringen för denna studie rörde huruvida dressyrsporten, ridkunskapen och framförallt hästarnas välmående kan förbättras genom att reglera användandet av viss utrustning, i det här fallet kandaret? Svaret på denna fråga är otvetydigt Ja. Domarna och tränarna i min undersökning är, generellt sett, mycket nöjda med förändringen. Kommentarer som de följande ur enkätsvaren vittnar om hur positivt förändringen tagits emot inom domar- och tränarkåren.

"Att införa kvalgränser och förbjuda kandar i msvC är det bästa som har hänt dressyrsporten under mina 15 år som domare!"

"Betr den nya regeländringen kring betslning [sic] är den det bästa som hänt dressyren på mkt länge."

"Också positivt att hästar som inte accepterar kandar kan tävla även i de högre klasserna med bra resultat."

Att ryttare av olika skäl använder viss utrustning som kan anses vara sämre för hästens välfärd kan sannolikt påverkas av regler från SvRF/FEI. Man kan uttrycka det som att vad FEI efterfrågar blir det flest ryttare strävar efter. Med tanke på att FEI torde agera utifrån de nationella förbundens intressen behöver vi från nationella nivåer bearbeta FEI för en förändring av det internationella tävlingsreglementet.

Kandaret är en betsling som ger ryttaren möjlighet att finjustera hjälperna och inverka på hästen på flera sätt. Det är dock en betsling som kräver stor skicklighet för att användas på rätt sätt. Man måste se till att kandaret i möjligaste mån befinner sig i händerna på tillräckligt kompetenta ryttare. Det kan SvRF och FEI, som utformar reglerna, samt domarna, som sätter poängen, bidra till.

Slutsatsen är att FEI med en regeländring om valfri betsling i alla klasser skulle kunna uppnå en totalt sett högre kvalitet på ridningen, nöjdare hästar, och därigenom uppfyllande av punkterna i Object & General principles, t ex "Durchlässigkeit" with no tension or resistance.

Att genom valfrihet öka möjligheterna att göra det som är bäst för varje individuell häst ökar den totala hästvelfärden inom sporten. Hästarnas välfärd är det som FEI, SvRF och troligen en absolut majoritet av de enskilda ryttarna prioriterar högst. Det är dessutom en absolut förutsättning för sportens överlevnad, särskilt i dagens läge där dressyrsporten får utstå en hel del hård kritik just för dess eventuella negativa påverkan på hästvelfärden.

Det vore mycket intressant med en liknande studie på internationell nivå, främst avseende enkäten till domare och tränare. Det är för närvarande inte möjligt att genomföra en motsvarande enkätundersökning, eftersom man i dagsläget inte har valfri betsling på internationell nivå. Det som däremot kan göras är en undersökning av hur domare inom FEI skulle ställa sig till en motsvarande förändring av det internationella tävlingsreglementet.

Eventuella felkällor i undersökningen

En eventuell felkälla i undersökningen skulle kunna vara att ett antal domare/tränare har fått enkäten i egenskap av båda sina roller. Vissa kan därför ha valt att svara på den två gånger medan andra bara svarat en gång. Med andra ord kan en enskild persons synpunkter väga tyngre än någon annans i statistiken.

Mina egna reflektioner

Min personliga ståndpunkt i denna fråga är att jag vill kunna välja att rida de hästar som det passar på kandar och att inte göra det med andra. Jag uppfattar det också som att det tack vare regeländringen 2015 är färre hästar som betslas med kandar enbart på grund av en tvingande regel, trots att kandar kanske är ett sämre val för den individen. Jag tror också att färre hästar riskerar att ridas på fel anpassat och/eller fel hanterat kandar, tack vare regeländringen.

Min slutsats är att kandarets betydelse i svensk dressyrsport kommer att förändras och att det i större utsträckning kommer att användas så som det beskrivs i Ridhandboken 1 (Miesner et al., 2003), det vill säga av den rutinerade ryttaren som rider en välutbildad häst och för att ge finare hjälper. Samt att, som Bo Tibblin skriver i sin legendariska Ridlära (Tibblin, 1980) kandaret aldrig får bli "...en genväg till att få hästen att gå på tygeln. Att på så sätt försöka ersätta ryttarens bristande förmåga är dömt att misslyckas."

Min övertygelse är att det som regleras på tävlingsbanan ger utslag påverkar de val ryttarna gör i sin vardagsträning. Det som premieras i tävlingssammanhang påverkar rimligtvis hur ryttarna tränar sina hästar till vardags, vad gäller såväl arbetsmetoder som utrustning. Som Frank Jespers uttryckte det "You get what you ask for"!

FÖRFATTARENS TACK

Varmt tack till Birgitta Bergsten, min mentor sedan dryga tio år, för all uppmuntran, stöd och kloka synpunkter till arbetet. Birgitta har varit verksam som internationell dressyrdomare i flera världscuper och mästerskap under många år.

Kerstin André för all värme, omtanke, erfarenhet och skicklighet. Kerstin är A-tränare i dressyr och har, tillsammans med förbundskapten Bo Jenå, varit min huvudlärare i dressyr på Beridarutbildningen på Flyinge.

Ett stort tack till Annette Fransén Iacobaeus och Lena Svensson på Svenska Ridsportförbundet, som bidragit med konkret information om förbundets ståndpunkt och intentioner, samt uppmuntran under arbetets utförande.

Tack även till Anna-Lena Holgersson och Anna Lundberg på SLU, som bidragit med material och kontakter.

Stort tack till Jenny Lindström, för korrekturläsning och värdefull input avseende den språkliga aspekten av arbetet.

Jag vill rikta ett varmt tack till min handledare, Hanna Sassner.

Ett stort och varmt tack till alla de domare och tränare som besvarat enkäten och bidragit med sin tid och eftertanke i fria kommentarer – utan er hade det inte varit möjligt att genomföra arbetet.

SAMMANFATTNING

Syftet med studien är att ta reda på om det, genom att reglera användandet av kandar, är möjligt att förbättra dressyrsporten och, viktigast av allt, hästarnas välfärd.

Kandaret är en betsling som kan ha en stor inverkan på hästen. Naturligtvis är det så att betslingens skärpa avgörs av hur ryttaren hanterar den. Oerfarna ryttare och kandar är en tveksam kombination eftersom kandaret kräver djup kunskap om hur det anpassas och används på ett korrekt sätt.

Studien omfattar intervjuer med representanter för Svenska Ridsportförbundet, såväl som en enkätundersökning bland svenska dressyrdomare och tränare på samtliga nivåer. Målet har varit att besvara följande frågeställningar:

- Vad ligger till grund för de nuvarande betslingreglerna vid svenska dressyrtävlingar? Hur kommer det sig att användandet av kandar är reglerat? Hur skiljer sig de svenska reglerna från de internationella?
- Vad låg till grund för de regelförändringar som ägde rum vid årskiftet 2014/2015?
- Vilka, om några, effekter har de ändrade reglerna haft på svensk dressyrsport?
- Finns det anledning att skärpa reglerna ytterligare? Borde de internationella reglerna också förändras?

Studiens hypotes är att Svenska Ridsportförbundet, genom regelförändringarna avseende användande av kandar, har bidragit till följande:

- Hästarnas välfärd har ökat, tack vare ett minskat oskickligt användande av kandaret, samt tack vare att hästar som inte trivs på kantar inte längre behöver tävlas på det.
- Domare och tränare upplever en högre kvalitet bland de ekipage som har kvalificerat sig för Msv-klass utan att använda kantar.
- Domare och tränare upplever i tävlingssammanhang en ökning av antalet hästar som arbetar korrekt och tillfreds på tygeln, och ett mer skickligt användande av stångbettets effekter. De ser också färre hästar som arbetar bakom hand, och färre hästar som uppvisar konfliktbeteende på grund av munproblem.

Studien stödjer hypoteserna. Följande resultat från studien är särskilt intressanta:

- 93% av domarna som svarade på enkäten upplever att det före regel-förändringarna förekom att oerfarna ryttere använde kantar utan att kunna hantera det korrekt.
- 87,8 % av domarna som svarade på enkäten upplever att det före regel-förändringarna förekom att ryttere använde kantar utan att kunna anpassa det korrekt.
- 64,9% av domarna som svarade på enkäten upplever att kvalitén på ekipage som kvalificerat sig för MsvB under 2015 (alltså på träns) har ökat.

Slutsatsen är att SvRF genom regeländringarna har bidragit till att dressyrsporten förbättrats och att hästarnas välfärd ökat. Det innebär också att FEI med en regeländring om valfri betsling i alla klasser skulle kunna uppnå en totalt sett högre kvalitet på ridningen, nöjdare hästar, och därigenom uppfyllande av punkterna i Object & General principles, t ex "Durchlässigkeit" with no tension or resistance.

Att genom valfrihet öka möjligheterna att göra det som är bäst för varje individuell häst ökar den totala hästvälfärden inom sporten.

REFERENSER

Litteratur

Therése Lundberg (2010). Bett- och munproblem hos häst (Bit and mouth problems in the horse). Veterinärprogrammet, examensarbete för kandidatexamen Nr. 2010:8. Institutionen för biomedicin och veterinär folkhälsovetenskap, SLU

Frida Nilsfors (2015). Arbetsformens betydelse för dressyrhästens psykiska och fysiska välbefinnande (The physical and physiological welfare of the dressage horse in training). Veterinärprogrammet, Kandidatarbete i veterinärmedicin-Nr. 2015:64. Institutionen för biomedicin och veterinär folkhälsovetenskap, SLU

Susanne Miesner, Michael Putz, Martin Plewa, Angelika Frömming (2003),
Ridhandboken 1 Grundutbildning för ryttare och häst. 1:a upplagan av svenska utgåvan,
översättning av Marianne Kristoffersson. Svenska Ridsportförbundet.

Susanne Miesner, Michael Putz, Martin Plewa, Angelika Frömming (2003),
Ridhandboken 2 Vidareutbildning för ryttare och häst. 1:a upplagan av svenska utgåvan,
översättning av Marianne Kristoffersson. Svenska Ridsportförbundet.

Bo Tibblin (1980), Ridlära: ridhästens grundutbildning och vidareutbildning i dressyr

Bent Branderup (2002), Ridning på kantar

Amanda Sutton (2004), Den skadefria hästen.

Anders Eriksson Sara Nyman et al., (2014), Hästens förutsättningar för arbete.

Kyra Kyrklund, Jytte Lemkow (2008), Dressyr med Kyra : rid med system, logik och konsekvens

Louise Nathhorst, Lars Andersson (2001), Dressyr med Lussan

Jan Mårtensson (2015), Ridkonsten i Sverige: historien om hästarna, Strömsholm och mästarna.

Internet

Hippson (2015-10-09). Domarna ger idealet – som styr sport och avel.
<http://www.hippson.se/artikelarkivet/avel/domarna-ger-idealet-som-styr-sport.htm> [2016-03-20]

Hippson (2015-03-31), Åsa och Anna red Grand Prix – på träningsbett.
<http://www.hippson.se/artikelarkivet/dressyr/anna-och-asa-red-grand-prix.htm> [2016-03-18]

Fédération Equestre Internationale (2016-01-01). FEI Dressage Rules 2016.
https://www.fei.org/sites/default/files/DRE-Rules_2016_GA-approved_clean.pdf [2016-03-03]

Svenska Ridsportförbundet (2016-01-01). Tävlingsreglemente II Dressyr.
http://www3.ridsport.se/ImageVaultFiles/id_40821/cf_559/TR_II_Dressyr_3.PDF [2016-03-03]

Svenska Ridsportförbundet (2011-12-19). Bilaga Bett.
http://www3.ridsport.se/ImageVaultFiles/id_21826/cf_559/Bilder%20bett%202012.PDF [2016-04-04]

Fédération Equestre Internationale (2016-01-01). FEI Jumping Rules 2016.
https://www.fei.org/sites/default/files/JumpRules_25thEd_modifs-2016_approved_2015GA_clean.pdf [2016-03-04]

Fédération Equestre Internationale (2016-01-01). FEI Eventing Rules 2016.
<https://www.fei.org/sites/default/files/2016%20Eventing%20Rules%20Feb2016%20-%20clean%20version.pdf> [2016-03-04]

Svenska Ridsportförbundet (2012-01-01). Tävlingsreglemente I Gemensamma Bestämmelser, II Dressyr.
http://www3.ridsport.se/ImageVaultFiles/id_8413/cf_559/TR%20II_2012.PDF [2016-03-05]

Svenska Ridsportförbundet (2009-01-01). Tävlingsreglemente I Gemensamma Bestämmelser, II Dressyr.
http://web.archive.org/web/20090515124238/http://www3.ridsport.se/ImageVault/Images/id_108/ImageVaultHandler.aspx [2016-03-05]

Hippson (2006-09-08). Proffspanel hjälpte ryttare att komma vidare i ridningen och träningen. <http://www.hippson.se/artikelarkivet/hasthantering/proffspanel-hjalpte-ekipage-att-komma-vidare.htm?qStr=ryttare> [2016-03-05]

Horses and People Magazine (2016-03-09). Pressure Mounts as Riders Defend Their Right to Choose. <https://www.horsesandpeople.com.au/article/pressure-mounts-riders-defend-their-right-choose#.Vu3Ydo-cGP> [2016-03-19]

OpeRa (2016-02-22). Proposed changes to the competition rules of the Equestrian Federation of Finland. <http://operantitratsastajat.fi/in-english/> [2016-04-07]

Anna Larsdotter (2003-04-23). Adeln i sadeln
<http://www.popularhistoria.se/artiklar/adeln-i-sadeln/> [2016-04-06]

Farm Animal Welfare Council (2009-10-12). Farm Animal Welfare in Great Britain: Past, present and future.
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/319292/Farm_Animal_Welfare_in_Great_Britain_-_Past__Present_and_Future.pdf [2016-04-06]

Agria Djurförsäkring (2010-12-10). Rätt bett till hästen.
<http://www.agria.se/hast/artiklar/om-hast/ratt-bett-till-hasten/> [2016-04-06]

Personliga meddelanden

Birgitta Bergsten, tidigare Internationell domare, flertalet e-mail under 2015-2016

Roger Ohlsson, Domare Intermédiaire I och distriktsdomarutbildare, 2015-11-12, e-mail

Mats Eriksson, Tävlingssektionen, Dressyrkommittén, Svenska Ridsportförbundet, 2016-03-15, e-mail

Annette Fransen-Iacobaeus, femstjärnig FEI dressyrdomare, Tävlingssektionen, Dressyrkommittén, Svenska Ridsportförbundet, 2016-03-15, e-mail

Lena Svensson, Domare Grand Prix, Svenska Ridsportförbundet, 2016-03-15, e-mail

Anna-Lena Holgersson, Föreståndare för hippologenheten och programstudierektor för hippologprogrammet, Sveriges Lantbruksuniversitet, 2016-03-15, e-mail

Anna Lundberg, ställföreträdande programstudierektor, etologi och djurskydd, Sveriges Lantbruksuniversitet 2016-03-15, e-mail

BILAGOR

Bilaga 1 – Inledningstext tillhörande enkäterna

Enkäterna skickades ut med följande inledningstext (domare byts mot tränare i samband med tränarenkäten):

"Bästa dressyrdomare! Mitt namn är Louise Lindström och jag är sistaårsstuderande på Flyinges Beridarprogram, specialinriktning dressyr. Jag skriver till Dig som en del av mitt examensarbete med titeln "Kandarets betydelse i hästens utbildning". Den aktuella debatten kring dressyrarenan; om blödande munnar, användande av skarp betsling och nyttjande av hävstångseffekt för rollkur/hyperflexion, tände ett intresse för att studera kandaret och dess betydelse i hästens utbildning. Särskilt aktuell är betslingsfrågan här i Sverige med avseende på Svenska Ridsportförbundets ändring av betslingsreglerna i dressyrens tävlingsreglemente från och med år 2015. Som dressyrdomare spelar Du självklart en oerhört viktig roll för sportens utveckling och hästarnas välfärd! Jag vore därför mycket tacksam för Dina synpunkter i ämnet, genom bifogad enkät. Dina svar kommer att behandlas anonymt och utgöra en del av statistik över hur svenska dressyrdomare ser på betslingsfrågan. Syftet är att undersöka hur användandet av kandar påverkar dressyrporten, framförallt med avseende på hästens välmående och utbildning. Examensarbetet med sammanställd statistik och slutsatser publiceras i maj 2016. Min förhoppning är att studien ska bidra till att skapa en tydligare bild av kandaret som en del i utbildningen, och kunna komma ryttare, tränare och inte minst hästar till nytta.

Länk till enkäten:

https://docs.google.com/forms/d/12oQJhaLkBgW0nCl_0doJ32YsXlkvigi_TUJorpQdGBs/viewform?usp=send_form

Stort tack på förhand!"

Bilaga 2 – Domarenkät angående kandar

Dina svar kommer att behandlas anonymt och utgöra en del av statistik över hur svenska dressyrdomare ser på betslingsfrågan. Syftet är att undersöka hur användandet av kandar påverkar dressyrsporten, framförallt med avseende på hästens välmående och utbildning.

Examensarbetet med sammanställd statistik och slutsatser publiceras i maj 2016. Min förhoppning är att studien ska bidra till att skapa en tydligare bild av kandaret som en del i utbildningen, och kunna komma ryttare, tränare och inte minst hästar till nytta.

Stort tack på förhand!

Vilket distrikt verkar Du huvudsakligen i?

Vilken är Din domarbehörighet?

Flera alternativ kan kryssas i. Välj Din högsta behörighet samt eventuell överdomarbehörighet.

- Intermédiaire I eller högre
- S:t Georges
- MsvB
- LA/MsvC
- Överdomare

1D. Hur ställer Du dig till att tränas från och med år 2015 är tillåtet i samtliga dressyrklasser?

- Positiv
- Det spelar ingen roll
- Negativ

2D. Hur många ryttare ser Du, uppskattningsvis, väljer att tävla på tränas i klasser där även kandar är tillåtet?

- Färre än 10%
- Ca 25%
- Ca 50%
- Fler än 50%

3D. Hur ställer Du dig till att tillåtandet av kandar flyttats upp till MsvB-klass från och med år 2015?

- Positiv
- Det spelar ingen roll
- Negativ

4D. Anser Du att följande regeländring har någon betydelse för sporten?

De ändrade betslingsreglerna gör, tillsammans med kvalifikationsreglerna, att ett ekipage måste visat upp två ritter på minst 62% i MsvC på träningsbrett innan de kan gå vidare i klasserna och därmed till kandar.

- Ja
- Spelar ingen roll
- Nej

5D. Anser Du att följande (samma som ovan) regeländring har någon betydelse för hästarnas välfärd?

De ändrade betslingsreglerna gör, tillsammans med kvalifikationsreglerna, att ett ekipage måste visat upp två ritter på minst 62% i MsvC på träningsbätt innan de kan gå vidare i klasserna och därmed till kandar.

- Ja
- Spelar ingen roll
- Nej

6D. Om Ja på något av ovanstående, vilka effekter ser Du? Välj gärna flera alternativ.

- Fler hästar ärligt på tygeln
- Högre kvalitet på de ekipage som kvalat till MsvB
- Mer skickligt användande av stångbättets effekter
- Färre hästar som gapar
- Färre hästar som uppvisar problem med tunga/bett
- Färre hästar som går bakom hand
- Övrigt:

7D. Förekom det, före kandarstoppet i MsvC, att alltför orutinerade ryttare använde sig av kandar utan att kunna hantera det på ett korrekt sätt?

- Ja
- Nej

8D. Förekom det, före kandarstoppet i MsvC, att alltför orutinerade ryttare använde sig av kandar utan att kunna anpassa det på ett korrekt sätt?

- Ja
- Nej

9D. Har Du från domarplats sett hästar med blodiga munnar?

- Ja
- Nej

10D. Om Ja, har antalet hästar med blodiga munnar minskat sedan ändringen av betslingsreglerna 2015?

- Ja
- Vet ej
- Nej

11D. Övriga reflektioner

Alla synpunkter mottages tacksamt!

Bilaga 3 - Tränarenkät angående kandar

Dina svar kommer att behandlas anonymt och utgöra en del av statistik över hur svenska dressyrtränare ser på betslingsfrågan. Syftet är att undersöka hur användandet av kandar påverkar dressyrsporten, framförallt med avseende på hästens välmående och utbildning.

Examensarbetet med sammanställd statistik och slutsatser publiceras i maj 2016. Min förhoppning är att studien ska bidra till att skapa en tydligare bild av kandaret som en del i utbildningen, och kunna komma ryttare, tränare och inte minst hästar till nytta.

Stort tack på förhand!

Vilket distrikt verkar Du huvudsakligen i?

Vilken är Din tränarlicens?

- A-tränare eller högre
- B-tränare
- C-tränare

1T. Hur ställer Du dig till att tränas från och med år 2015 är tillåtet i samtliga dressyrklasser?

- Positiv
- Det spelar ingen roll
- Negativ

2T. Hur många ryttare ser Du, uppskattningsvis, väljer att tävla på tränas i klasser där även kandar är tillåtet?

- Färre än 10%
- Ca 25%
- Ca 50%
- Fler än 50%

3T. Hur ställer Du dig till att tillåtandet av kandar flyttats upp till MsvB-klass från och med år 2015?

- Positiv
- Det spelar ingen roll
- Negativ

4T. Anser Du att följande regeländring har någon betydelse för sporten?

De ändrade betslingsreglerna gör, tillsammans med kvalifikationsreglerna, att ett ekipage måste visat upp två ritter på minst 62% i MsvC på tränsett innan de kan gå vidare i klasserna och därmed till kandar.

- Ja
- Spelar ingen roll
- Nej

5T. Anser Du att följande (samma som ovan) regeländring har någon betydelse för hästarnas välfärd?

De ändrade betslingsreglerna gör, tillsammans med kvalifikationsreglerna, att ett ekipage måste visat upp två ritter på minst 62% i MsvC på träningsbätt innan de kan gå vidare i klasserna och därmed till kandar.

- Ja
- Spelar ingen roll
- Nej

6T. Om Ja på något av ovanstående, vilka effekter ser Du? Välj gärna flera alternativ.

- Fler hästar ärligt på tygeln
- Högre kvalitet på de ekipage som kvalat till MsvB
- Mer skickligt användande av stångbättets effekter
- Färre hästar som gapar
- Färre hästar som uppvisar problem med tunga/bett
- Färre hästar som går bakom hand
- Övrigt:

7T. Förekom det, före kandarstoppet i MsvC, att alltför orutinerade ryttare använde sig av kandar utan att kunna hantera det på ett korrekt sätt?

- Ja
- Nej

8T. Förekom det, före kandarstoppet i MsvC, att alltför orutinerade ryttare använde sig av kandar utan att kunna anpassa det på ett korrekt sätt?

- Ja
- Nej

9T. Övriga reflektioner

Alla synpunkter mottages tacksamt!

16 61 FLYINGE